

10. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991р. № 1023-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.

Мазур Марина Іванівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННІ № 3 Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник: Антонюк П. Є.,

професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ВИЯВЛЕННЯ І ВИЛУЧЕННЯ ЗАПАХОВИХ СЛІДІВ ЛЮДИНИ НА МІСЦІ ПОДІЇ

На місці вчинення кримінального правопорушення для правопорушника першочерговим завданням є знищення, маскування або приховування слідів. З метою введення слідства в оману правопорушник ретельно готується до свого діяння, аналізуючи можливе місце залишення своїх слідів та способи їх знищення. Однак запах людини залишається завжди, незалежно від бажання особи. Тому дослідження закономірностей утворення та функціонування запахових слідів є дуже актуальним, а розроблення наукових основ встановлення особи по слідах запаху сприяє ефективному та своєчасному розслідуванню кримінальних правопорушень.

Велике значення у криміналістичному дослідженні слідів запаху відіграє те, що кожна людина має тільки свій індивідуальний запах, що характеризується властивостями стійкості і відносної незмінності, завдяки чому ідентифікаційна значущість слідів запаху аналогічна слідам рук. Але на відміну від слідів рук, сліди запаху візуально не сприймаються людиною і, відповідно, не контролюється процес їх залишення та зберігання. Правопорушник також не сприймає свій запах, не контролює його, відповідно, не намагається його знищити. Також запахові сліди відрізняються від інших слідів тим, що вони невидимі, не мають певної зовнішньої форми, нестандартні за своїми властивостями, а прийом і засоби виявлення їх дуже специфічні [1].

Одорологія – галузь криміналістичної техніки, що вивчає природу і механізм утворення запахових слідів, засоби та методи їх збирання і використання під час розслідування кримінальних правопорушень. Як наукове вчення одорологія почала формуватися в 50-х роках ХХ століття в результаті розвитку молекулярної біології, хімії та інших природничих наук [4, с. 304].

В залежності від способів вилучення, аналізу та реєстрації запахової інформації виділяють біологічні (кінологічні) та

інструментальні методи дослідження для отримання криміналістично значущої інформації.

На початку зародження одорології багато хто з вчених-криміналістів дещо скептично сприймав можливість використання результатів одорологічних досліджень в процесі доказування у зв'язку з участю біологічних детекторів – спеціально підготовлених собак в ході дослідження запахових слідів. Наприклад, М.В. Салтевський зазначав, що дії собаки як інструмента дослідження в руках спеціаліста подібні до дії «чорної скриньки». Тобто наявний результат, але не маємо можливості отримати знання щодо механізму його одержання. Тому результати вибірки запахових слідів тривалий час використовувалися лише в оперативних і організаційних цілях.

З розвитком наукових знань щодо механізму утворення запахових слідів, закономірностей їх існування, а також розроблення науково обґрунтованих методик проведення одорологічних досліджень за участю собак, скептицизм щодо достовірності отриманих результатів розчинився та не викликає сумніву Наукою доведено, що результати дослідження запахових слідів як біологічними, так й інструментальними методами є достовірними, тому висновки експертів з одорологічних досліджень цілком можуть виступати джерелами доказів в кримінальному провадженні [2, с. 18].

Джерелами запаху на місці події є матеріальні об'єкти або їх частини, які пов'язані з діями правопорушника. Такими матеріальними об'єктами можуть бути:

1) відокремлені від тіла людини тверді і рідкі частки: шматочки тканини, волосся, кров, сперма, слина й інші виділення;

2) предмети, що знаходяться в постійному контакті з людиною: одяг, взуття, особисті речі;

3) об'єкти тимчасового контакту з тілом людини: знаряддя вчинення кримінального правопорушення, предмети праці і інструменти, які знаходилися в руках правопорушника [3].

При пошуку предметів на місці події, які несуть на собі запахову інформацію, необхідно пам'ятати, що відносно добре вбирають в себе та зберігають запахову інформацію м'які, пористі поверхні: тканини, дерево, папір, сніг, трава. Гірше вбирають та зберігають запахову інформацію гладкі поверхні: скло, асфальтове покриття, пластмас, металеві вироби, покриті лаком або поліровані поверхні.

Визначивши ймовірні місця знаходження запахових слідів, фахівець накриває сорбентом (стерильна марлева або фланелева серветка) кожне місце або предмет. Після цього тканина притискається фольгою, що скріплюється липкою стрічкою, і залишається на час, необхідний для вбирання запахового сліду. Але якщо на місці знаходження запаху можуть знаходитись і інші сліди, то в такому випадку накладення сорбенту і його притиснення здійснюються так, щоб не порушити ці сліди. Як правило, сорбент усмоктує запаховий

слід увесь час, поки триває огляд місця події. Після цього, видаливши фольгу, сорбент пінцетом обережно знімається з об'єкта і поміщається в банку, що герметично закривається (консервується) [5]. Наприклад, якщо на місці події правопорушник залишив плями рідкої крові, то зразки відбираються на 4–5 шарову серветку стерильного бинта, шляхом вмочування крові. Марля або одяг зі слідами крові повинні бути обов'язково просушені при кімнатній температурі, тому що кров, що загнила, не придатна для одорологічного дослідження.

В подальшому всі зібрані сліди, при наявності порівняльного матеріалу, направляються для проведення одорологічної експертизи для вирішення ідентифікаційних та неідентифікаційних завдань.

Крім того, використання спеціально підготовлених собак при огляді місця події та правильному виявленні місць знаходження запахових слідів дозволяє оперативно, «по гарячих слідах», проводити розшук та затримання осіб, причетних до вчинення кримінальних правопорушень.

Отже, одорологічні дослідження є одним з способів ідентифікації осіб, який сприяє швидкому та ефективному розслідуванню кримінальних правопорушень, розшуку правопорушників та осіб, зниклих безвісти. Запорукою успішного запровадження в практику боротьби з кримінально протиправною діяльністю сучасних напрацювань одорології є компетентні дії суб'єкта розслідування по виявленню до вилученню запахової інформації на місці події та розуміння важливості такої діяльності.

Список використаних джерел

1. Басай В.Д. Основи криміналістичної одорології: монографія. Івано-Франківськ : Вид-во Плай, 2002. 482 с.
2. Салтевский М.В. Использование запахových следов для раскрытия и расследования преступлений: [лекция]. Киев: НИ и РИО КВШ МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского, 1982. 52 с.
3. Гусева В.О. Використання результатів одорологічного дослідження як доказів у кримінальному провадженні [Електронний ресурс]. Право і безпека. № 3. 2015. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/353/HUSIEV_A.pdf?sequence=2&isAllowed=y.
4. Криміналістика: підручник / [В.В. Пяковський, Ю.М. Черноус, А.В. Самодін та ін.]; за заг. ред. В.В. Пяковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Філія вид-ва «Право», 2020. 752 с.
5. Кудра І.А. Одорологічне дослідження запахових слідів. Молодіжний науковий юридичний форум: [Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції до Дня науки, м. Київ, Національний авіаційний університет, 16–17 травня 2019 р.] Том 1. Тернопіль: Вектор. С. 305–307.